

Bożena Szewczul

"De istituto religioso utpote persona iuridica", Robert Maria Leżohupski, Roma 2009 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 53/3-4, 351-355

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w jaki zostaje się eremita oraz jak żyją eremici, stawia pytanie dlaczego tyle osób w dzisiejszym świecie zostaje pustelnikami. Pytanie dotyczy około 600 eremitów na świecie. W tym ok. 150 we Włoszech, 300 we Francji i 80 w Niemczech. Przy czym autor publikacji I. Turina już na wstępie zakłada, że na postawione pytanie nie można udzielić jednoznacznej odpowiedzi, gdyż zależy ona od przyjętego punktu widzenia. Eremita z pewnością nie dlatego usuwa się ze świata, że nie potrafił w nim utrzymać przyjętej pozycji, gdyż wielu z nich to byli architekci, redaktorzy, nauczyciele, lekarze – osoby komunikatywne i gościnne. Motywem przewodnim dla obrania tej formy życia nie jest też poszukiwanie własnej wygody. Owszem w wielu wypadkach eremita pozostaje bardziej wolny od zakonnika nie mając ciągle przy sobie przełożonego. Ale prawdą jest też, że sam musi przestrzegać stałych godzin modlitwy, samotności, milczenia, czuwań nocnych i praktyk ascetycznych często bardziej wymagających niż w klasztorach.

Zastanawiając się nad postawionym wyżej pytaniem autor stwierdza ostatecznie, że odpowiedź nie jest prosta. Chodzi tu o konieczność otrzymania od Boga powołania do tego rodzaju życia. Tylko ono daje eremicie siły i pozwala trwać w samotności.

Reasumując można zauważyć, że recenzowana publikacja ukazuje życie i duchowość nowych eremitów, którzy w przeciwieństwie do pierwszych pustelników mieszkających wyłącznie w miejscach odludnych, czynią swymi eremami często apartamenty w wielkich miastach, samotne miejsca w lasach, górach, opuszczone domy w odległych wsiach, pomieszczenia przy kościołach itp. Dla współczesnego eremity najważniejszym jest, aby w miejscu zamieszkania znaleźć warunki dla modlitwy. Obecnie, życie ideałami pustyni, a przede wszystkim charakterystycznym dla niej ideałem samotności może służyć pomocą wszystkim osobom zarówno młodym jak i starszym żyjącym samotnie np. w wielkich centrach miejskich i tym, którzy doświadczają przykrych dla siebie samotności. Sposób życia eremitów może stać się dla nich przesłaniem wskazującym na wartość samotności i możliwość głębszego jej przeżywania, co więcej na dobrowolnym jej wyborze jako czegoś istotnego i pomocnego w zjednoczeniu z Bogiem.

s. Bożena Szewczul WNO

Robert Maria Leżohupski OFMConv., *De istituto religioso utpote persona iuridica*, Roma 2009, ss. 239.

Ks. Robert Maria Leżohupski podjął w swej publikacji będącej dysertacją doktorską temat interesujący i trudny zarazem, wciąż aktualny zwłaszcza w środowisku ko-

ścielnym, a jeszcze bardziej w zakresie prawa instytucji życia konsekrowanego. Przedmiotem publikacji uczynił on bowiem wykazanie osobowości prawnej instytucji zakonnej. Dotychczasowe dociekania naukowe dotyczące pojęcia osoby prawnej w ogóle pełne są sprzeczności i niezgodności – jak zaznacza Autor we wprowadzeniu do publikacji. Trudno w nich znaleźć kwestie, które nie byłyby ciągle poddawane w wątpliwość. Zarówno romaniści, cywiliści, publicyści, socjologowie i filozofowie – jak pisze P. Tocanel, wykładowca na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie – nie sformułowali dotychczas ostatecznej konkluzji satysfakcjonującej wszystkich zainteresowanych tą problematyką. Także współczesna kanonistyka od wydania Kodeksu Prawa Kanonicznego w 1917 r. aż do dziś nie poczyniła niestety wielu poszukiwań naukowych w celu określenia natury i istoty osób prawnych w Kościele. Często odnosi się wrażenie, że analizy prowadzone w tej dziedzinie zamiast wyjaśniać sytuację, komplikują ją jeszcze bardziej. W niektórych przypadkach rozważania badawcze doprowadziły nawet do odrzucenia istnienia osobowości prawnej. Stąd Autorowi recenzowanej rozprawy wydawało się czymś nader interesującym i fascynującym precyzyjne określenie instytucji zakonnej życia konsekrowanego, jako osoby prawnej. Osobowość prawna instytucji zakonnej wypływa z osobowości prawnej Kościoła i nadawana jest przez władzę kościelną.

Opracowanie ks. Roberta Leżohupskiego składa się ze strony tytułowej, spisu treści, wykazu skrótów, wykazu źródeł i bibliografii, wprowadzenia, czterech rozdziałów merytorycznych oraz wniosków końcowych. We wprowadzeniu do dysertacji (s. 43-47) Autor zapoznaje czytelnika ze stanem badań naukowych dotyczących osób prawnych, następnie zapowiada przedmiot analizy objęty wybranym przez niego tematem dysertacji, przedstawia skrótowo metody badawcze wykorzystane w realizacji podjętego zadania oraz podaje krótkie informacje o treści poszczególnych rozdziałów pracy.

Autor, zanim przystąpi do bezpośredniej analizy przedmiotu publikacji, nakreśli najpierw szeroką panoramę historyczną podjętego zagadnienia. Stąd rozdział pierwszy zatytułowany: *Osobowość prawna instytucji zakonnych – wprowadzenie w terminologię*, ks. Robert Leżohupski poświęca sformułowaniu pojęcia „osobowość prawna” instytucji zakonnej. W pierwszej części rozdziału podaje koncepcję osobowości prawnej w ogóle wychodząc od ukazania fundamentu socjalnego instytucji prawnych. Następnie Autor zapoznaje czytelnika z zagadnieniem osoby prawnej w jej rozwoju historycznym. Jak sam zaznacza, początków wspomnianej instytucji należy szukać w prawie rzymskim i bez wątpienia należy ona do większych osiągnięć prawodawstwa rzymskiego. Autor analizuje wcześniej korporacje w starożytnym Rzymie, by na tym tle ukazać kolejne fazy rozwoju osób prawnych. W swych poszukiwaniach historyczno-prawnych stara się on zgłębić także początki prawa kościelnego. Następnie podej-

muje rozważania nad przybliżeniem teorii dotyczących istoty osobowości prawnej. Wyróżnia dwie zasadnicze grupy tychże teorii: uznające rzeczywiste istnienie osoby prawnej oraz te, które negują ten podmiot prawa. Przy tej okazji Autor zwraca szczególną uwagę na wizję kościelną osoby prawnej podając, że już w XII wieku komentatorzy posługują się fikcją osobowości prawnej utożsamiając prawa korporacji z prawami człowieka. W dalszej kolejności Autor dokonuje typologii osób prawnych ukazując w tym względzie stanowisko cywilistyki i kanonistyki, by w końcowej części rozdziału dokonać włączenia typologicznego instytutów zakonnych w kategorię osób prawnych według przyjętych wcześniej kryteriów klasyfikacji. Zanim jednak Autor to uczyni, przybliży uprzednio czytelnikowi samą definicję instytutu zakonnego życia konsekrowanego w oparciu o kan. 607 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Autor opíše istotne i specyficzne elementy dla tej formy życia poświęconego Bogu takie jak: śluby publiczne, życie braterskie we wspólnocie oraz oddzielenie od świata. Ukaże także strukturę instytutu zakonnego z wyróżnieniem takich jednostek jak prowincja zakonna i dom zakonny.

W rozdziale drugim: *Nabywanie osobowości prawnej* Autor podejmuje się analizy koncepcji powstawania osoby prawnej w aspekcie teologiczno-prawnym ze zwróceniem szczególnej uwagi na osobowość moralną Kościoła i podstawowe systemy tworzenia się osób prawnych. Zadaniem podjętego wniosku w zamiarze Autora ma być przygotowanie bazy dla przeprowadzenia w późniejszym stadium badań podstaw normatywnych osobowości prawnej instytutów zakonnych. Realizując zamiar drugiego rozdziału ks. Robert Leżohupski wyjaśnia szczególnie rodzaj osobowości prawnej Kościoła i Stolicy Apostolskiej, które w odróżnieniu od innych kościelnych osób prawnych posiadają swą osobowość nie z nadania kompetentnej władzy kościelnej, lecz z samego ustanowienia Bożego (*ex ipsa ordinatione divina*) (str. 95-96). Stąd dla podkreślenia wspomnianej wyżej różnicy prawo kanoniczne nazywa Kościół katolicki i Stolicę Apostolską osobami moralnymi (kan. 113 §1). Następnie Autor prezentuje tradycyjne systemy definiowania osób prawnych oraz podaje warunki konieczne do nabycia osobowości prawnej przez instytucje kościelne, by w dalszej kolejności skupić swą uwagę na podstawach normatywnych osobowości prawnej instytutu zakonnego interesującego go najbardziej ze względu na podjęty temat opracowania (str. 105-122).

W rozdziale trzecim recenzowanej publikacji pt. *Stan prawny instytutu zakonnego* ks. Robert Leżohupski próbuje konsekwentnie odpowiedzieć na narzucające się samo pytanie, jakie znaczenie posiada w rzeczywistości fakt nabycia przez instytut zakonny osobowości prawnej (str. 128). W poszukiwaniu odpowiedzi na tak sformułowany problem Autor podejmuje analizę konkretnych praw i obowiązków wynikających z przyznanej instytutowi zakonnemu osobowości prawnej. Szczegółowo rozpatruje

sprzeczne ze sobą opinie w tej kwestii, wlicza prawa przyznane osobom prawnym oraz obowiązki wynikające z ich osobowości prawnej. Omawia również odpowiedzialność prawną instytutu zakonnego i jego jednostek organizacyjnych oraz pojedynczych członków instytutu. W tym ostatnim przypadku rozpatruje potrójną sytuację zakonnika, który ponosi odpowiedzialność za zaciągnięte długi: w sytuacji zaciągnięcia ich za zezwoleniem przełożonego w stosunku do swoich dóbr; załatwianie sprawy instytutu na polecenie przełożonego; zaciągnięcie długu bez zezwolenia przełożonego. Przy czym Autor nie omieszcza podać definicji odpowiedzialności prawnej (str. 192).

W ostatnim, czwartym rozdziale książki ks. Robert Leżohupski zajmuje się zmianami i ustaniem osobowości prawnej instytutu zakonnego. Na wstępie rozdziału analizuje zagadnienie stałości osób prawnych w Kościele prezentując racje teologiczne i stanowisko kanonistyczne. W dalszej kolejności omawia okoliczności normatywne powodujące ustanie osobowości prawnej instytutu zakonnego. Rozpatruje tu takie kwestie jak: zniesienie osoby prawnej przez kompetentną władzę kościelną; przekształcenie osoby prawnej w inną (fuzja, unia) oraz zanik podstaw materialnych osobowości prawnej, podstaw podmiotowych lub przedmiotowych (str. 207). W tej optyce Autor próbuje następnie wyjaśnić czytelnikowi całą panoramę sposobów wygaśnięcia osobowości prawnej w oparciu o kompletne wyliczenie ich przez D.J. Andrésa głównie w artykule pt. *La supresion de los institutos religiosos. Estudio canónico de los datos históricos más relevantes*, zamieszczonym w półroczniku *Commentarium pro Religiosis et Missionariis* z 1986 roku. W końcowej części rozdziału Autor analizuje konsekwencje ustania osobowości prawnej instytutu zakonnego.

Szczególnie cenne dla publikacji pod względem naukowym są obszernie wnioski, które ks. Robert Leżohupski prezentuje na końcu każdego rozdziału swej pracy. Stanowią one swego rodzaju syntezę przeprowadzonych w każdym rozdziale badań historyczno-analitycznych i porównawczych, pozwalają na łatwiejsze przechodzenie do treści kolejnych rozdziałów dysertacji.

Zakończenie rozprawy stanowi rekapitulację refleksji naukowych podjętych w ramach poszczególnych rozdziałów. Zostało ono zredagowane w formie czterech obszernych punktów. Znalazły w nim miejsce również postulaty dalszej pracy naukowo-badawczej w zakresie osobowości prawnej instytutów zakonnych życia konsekrowanego.

Reasumując, należy zauważyć, że książka autorstwa ks. Roberta Leżohupskiego stanowi niewątpliwie naukowe opracowanie zagadnienia osobowości prawnej instytutu zakonnego życia konsekrowanego. Publikacja przedstawia zwięzły i wielopłaszczyznowy rozwój dyscypliny cywilnej i kanonicznej w tym przedmiocie, kładąc nacisk przede wszystkim na kwestię analizy prawnej elementów składających się na pojęcie osoby prawnej nie tylko w wysublimowanych refleksjach teoretycznych, nie do unik-

nięcia zresztą w pracy badawczej, lecz przede wszystkim w konkretnych rozwiązaniach zatwierdzonych przez władzę kościelną i będących w użyciu.

Wartości naukowej publikacji dodałoby z pewnością zamieszczenie zwięzłego streszczenia w języku obcym. Wprawdzie język włoski, w którym praca została napisana, należy do grupy języków znanych wśród kanonistów, tym niemniej jednak nie jest on powszechnie znany wśród innych grup czytelników mogących przecież wyказаć zainteresowanie opublikowaną pozycją książkową. Dokonanie zwięzłego abstraktu wyników badań w innym języku niż ten, w którym powstał tekst zasadniczy, mogłoby przysłużyć się do znacznego ich rozpowszechnienia.

s. Bożena Szewczul WNO

Ks. Marek Zaborowski, *Ewolucja dyscypliny sakramentów uzdrowienia w zakresie *communicatio in sacris, Tarnów 2009, ss. 183.**

Sakramenty uzdrowienia, czyli pokuty i pojednania oraz namaszczenia chorych, mają na celu pojednanie wiernego z Bogiem, Kościołem i innymi ludźmi. Nabierają zatem szczególnej aktualności w czasach istnienia podziałów wśród chrześcijan i związanych z nimi poszukiwań dróg do zjednoczenia wyznawców Chrystusa. Współudział sakramentalny różnych wyznań chrześcijańskich z katolikami stał się przedmiotem postanowień dyscyplinarnych Kodeksów prawa kanonicznego z 1917 i 1983 roku. Pierwszy zasadniczo wykluczał możliwość przyjmowania przez katolików jakichkolwiek sakramentów z rąk szafarzy niekatolickich oraz ich udzielania w Kościele katolickim braciom odłączonym. Obecnie obowiązujący Kodeks prawa kanonicznego papieża Jana Pawła II pozwala już współuczestniczyć wymienionym grupom w niektórych sakramentach, w tym w sakramencie pokuty i namaszczenia chorych. Dojście do dzisiejszego stanu rzeczy trwało długie lata, łącząc się przede wszystkim z dokonaniami Soboru Watykańskiego II i prawodawstwa posoborowego.

Autor książki ks. Marek Zaborowski stawia sobie za przedmiot badań prześledzenie i ukazanie ewolucji prawa kanonicznego dotyczącego sakramentów uzdrowienia w zakresie *communicatio in sacris*, poprzez analizę norm kodeksowych oraz przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską w okresie między kodeksem z 1917 i 1983 roku. Stara się również znaleźć *ratio legis* tychże postanowień. Swoje dociekania opiera na szerokiej bazie źródłowej.

Publikacja, licząca 183 strony zawiera spis treści, wykaz skrótów, bibliografię, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografię oraz streszczenie (nazwane tutaj podsumowaniem), w języku polskim i niemieckim.